

VERSLAG SYMPOSIUM 'AOW-LEEFTIJD NAAR 65 JAAR'

Organisatie: WETENSCHAPPELIJK BUREAU 50PLUS
Nieuwspoort, Den Haag, vrijdag 24 februari 2017 11.00 uur.
Aanwezig: 77 deelnemers

Na een kort welkomstwoord van Richard De Mulder, voorzitter van het Wetenschappelijk Bureau (WB) van 50PLUS, presenteerde Professor Harry Verbon het onderzoek naar de kosten van de verlaging van de AOW-leeftijd naar 65 of 67 jaar. Verbon, hoogleraar Openbare Financiën aan de Tilburg School of Economics and Management en Hollanders, verrichtten het onderzoek in opdracht van het WB van 50PLUS. Hij deed het onderzoek samen met zijn collega David Hollanders.

Verbon, die al jaren een verklaard tegenstander is van het verhogen van de AOW-leeftijd, begint zijn presentatie met een stelling die aan duidelijkheid niets te wensen overlaat. 'Het verlagen van de AOW-leeftijd naar 65 of 67 kost weinig of niets'. Dat is opmerkelijk. Het Centraal Plan Bureau (CPB) stelt immers dat de kosten van het verlagen van de AOW-leeftijd naar 65 oplopen tot 12 miljard euro per jaar in 2060.

Verbon zet daar grote vraagtekens bij, omdat uit zijn onderzoek blijkt dat het CPB de toekomstige AOW-uitgaven voortdurend te hoog inschat in prognoses. Zo schatte het CPB in 2000 dat de bruto AOW-uitgaven in het jaar 2040 9 procent van het bbp zouden bedragen. In 2006 was dat in een volgende prognose gedaald naar 8,8 procent en in 2010 naar 8,5 procent. Het verschil, een half procent, mag klein lijken, maar het gaat dan wel over een bedrag van 3 miljard euro per jaar. Volgens de Tilburgse hoogleraar is er sprake van een patroon in dit soort CPB-prognoses. „Hoe dichterbij het moment van de voorspelling komt, hoe lager die voorspelling uitvalt”.

Verbon is er van overtuigd dat de toekomstige AOW-uitgaven nog aanzienlijk lager zullen uitvallen dan wat het CPB nu aangeeft. Dat heeft ook te maken met de het feit dat het CPB er van uit gaat dat de AOW-uitgaven toenemen met de economische groei omdat dat de AOW-uitkeringen daaraan gekoppeld zijn. Volgens de zogeheten Koppelingswet moet de AOW-uitkering gelijke tred houden met de ontwikkeling van de CAO-lonen, al mag elk kabinet daar van afwijken. Dat is de afgelopen jaren ook herhaalde malen gebeurd. Daardoor is de AOW, in tegenstelling tot wat vaak beweerd wordt, al jaren niet meer echt welvaartsvast volgens de definitie van het CPB, met andere woorden, de AOW-uitkering groeit niet mee met rest van de economie.

Samengevat: Het aantal AOW-uitkeringen neemt toe, maar de hoogte van de AOW-uitkeringen stijgt minder hard dan het CPB voorspelt. Daardoor zijn de AOW-uitgaven

als percentage van het nationaal inkomen de afgelopen jaren zelfs gedaald. Tussen 1985 en 2012 kwamen er een miljoen AOW-ers bij. Maar in 1985 bedroegen de AOW-uitgaven 5,4 procent van het nationaal inkomen. In 2012, het jaar dat besloten werd de AOW-leeftijd te verhogen 'omwille van de houdbaarheid van de overheidsuitgaven', was dat gedaald tot 5 procent van het nationaal inkomen. (Sheet A)

De verklaring daarvoor ligt in het feit dat de bruto AOW-uitkering tussen 1985 en 2012 niet met de economische groei van die periode is toegenomen. Als dat wel het geval zou zijn geweest, zouden de AOW-uitgaven in 2012 7,3 procent van het bbp zijn geweest, terwijl ze in werkelijkheid op 5,0 procent uitkwamen. (Sheet B)

Het CPB heeft berekend dat de verlaging van de AOW-leeftijd naar 65 in 2060 leidt tot extra AOW-uitgaven van 12 miljard. Verbon stelt echter dat de AOW-uitgaven in 2060 aanzienlijk lager zullen uitvallen dan het CPB beweert. De CPB-prognoses zijn volgens hem 'een ridicule exercitie' gezien de vele onzekerheden.

Hij zet er een ander scenario tegenover. Als de AOW-leeftijd wordt verlaagd naar 65, en als de 'historische indexatie' (het feitelijke pad van de AOW-indexatie in de afgelopen dertig jaar) wordt gevolgd, kost dat in 2060 geen geld, maar vallen de AOW-uitgaven als percentage van het bbp dan zelfs lager (4,2 procent) uit dan de CPB-prognose waarbij wordt uitgegaan van een welvaartsvaste AOW en een AOW-leeftijd die in 2060 op 71,5 jaar ligt (5,3 procent bbp). Het verschil (5,3% - 4,2%) is 1,1 procent bbp, ofwel 6 tot 8 miljard euro.

Voor de goede orde: Het gaat hier om een berekening van Professor Verbon, niet van 50PLUS. 50PLUS kiest voor een welvaartsvaste en dus hogere, AOW-uitkering dan waar Verbon in dit scenario van uit is gegaan op historische gronden.

‘LUCHTFIETSERIJ’

Niet alleen Verbon is zeer kritisch over het CPB en de toekomstscenario's van dit instituut. Diverse deelnemers merken dat in interventies tijdens het betoog van Harrie Verbon op.

Volgens Martin van Rooijen, financieel specialist van 50PLUS en nummer 3 op de kieslijst, doet het CPB aan 'luchtfietsrij'. CPB-voorspellingen als die over de toekomstige kosten van de AOW zijn volgens Van Rooijen 'volstrekt schadelijk' omdat ze uitgaan van verkeerde aannames op basis waarvan ze doorrekeningen maken van de gevolgen over meer dan 40 jaar. „Niemand kijkt over 40 jaar nog of die voorspellingen klopten, terwijl ze wel grote gevolgen hebben (gehad) voor het beleid”.

Verbon pleit er om die reden voor om niet naar 2060 te kijken, maar naar de komende kabinetsperiode, gezien de vele onzekere factoren voor de langere termijn. Wat kost het verlagen van de AOW-leeftijd nu, in plaats van in 2060?

Als die leeftijd terug gaat naar 65, kost dat maximaal 1,5 miljard euro in 2017, oplopend tot bruto 4 miljard euro in 2021 (Sheet C). Maar omdat er ook inverdieneffecten zijn (lagere uitgaven aan WW-, bijstands- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor 65-plussers) vallen de werkelijke kosten veel lager uit. Verbon: „In 2021 zal vrijwel zeker ook weer blijken dat de AOW-uitgaven minder snel groeien dan voorzien en dat er dus geld overblijft”.

CONCLUSIE VERBON

Verbon blijft bij zijn opvatting dat de verhoging van de AOW-leeftijd in 2012 niet nodig was en schadelijk is voor bijvoorbeeld de werkgelegenheid. Juist ouderen worden daarvan de dupe. In 2009, in het begin van de crisis, lag de werkloosheid onder ouderen met 4 procent iets onder het gemiddelde. Anno 2015 was bijna 10 procent van de ouderen werkloos, duidelijk meer dan het gemiddelde. (Sheet D)

Het CPB speelt in de discussie over de AOW volgens Verbon een schadelijke rol doordat het rekt met wenselijkheden (een welvaartsvaste AOW) en niet met feitelijkheden. Daardoor zijn de lange termijneffecten van AOW-leeftijdsverlaging sterk negatief gekleurd. „Lange termijn doorrekeningen van het CPB zijn in de hele AOW-discussie schadelijk geweest”.

KOSTEN EN OPBRENGSTEN TERUGBRENGEN AOW-LEEFTIJD

Professor Jaap de Koning, wetenschappelijk directeur van SEOR/Erasmus School of Economics, presenteert de resultaten van zijn onderzoek naar de kosten en opbrengsten van het terugbrengen van de AOW-leeftijd. De Koning verrichtte dat onderzoek samen met Dr. Arie Gelderblom, José Gravesteijn en Elisa de Vleeschouwer.

De Koning constateert dat de AOW-leeftijdsverhoging een duidelijk positief effect heeft gehad op de participatie van 65-jarigen. (Sheet 8) In de categorie van degenen op wie de verhoging van de AOW-leeftijd direct van toepassing is, is een stijging van de arbeidsparticipatie te zien van pakweg 9 procent in 2012 naar 26 tot 29 procent (afhankelijk van het aantal maanden dat men door moet werken na de 65^e verjaardag) in het tweede kwartaal van 2016.

Volgens De Koning geldt dat positieve effect voor alle opleidingscategorieën en komen studies in landen waar de AOW-leeftijd al eerder verhoogd is tot soortgelijke conclusies.

De SEOR-onderzoekers vonden geen bewijs dat de verhoging van de AOW-leeftijd negatieve effecten heeft op de groep ouderen die iets onder de 65 zitten. Integendeel, er zijn aanwijzingen dat ook hier een positief werkgelegenheidseffect optreedt. Van verdringing van jongeren door ouderen die langer doorwerken, is volgens het onderzoek geen sprake, maar een dergelijk effect is ook moeilijk meetbaar omdat de AOW-leeftijd nog maar relatief kort geleden is verhoogd. Het aantal werkzame jongeren neemt toe, vooral door het economisch herstel.

Op grond van bovenstaande bevindingen, concludeert het SEOR-rapport dat het terugbrengen van de AOW-leeftijd negatieve effecten zal hebben. Zowel de macro-werkgelegenheid als de belasting- en premie-inkomsten van de overheid nemen af bij een verlaging van de AOW-leeftijd naar 65.

Als de AOW-leeftijd weer naar 65 gaat, wordt de AOW de facto een soort

basisinkomen voor 65-plussers. Dat zal leiden tot een grotere deelname van ouderen aan het vrijwilligerswerk. Vooral ouderen die al vrijwilligerswerk deden, zullen daaraan gemiddeld meer uren per week gaan besteden. Maar macro-economisch gezien zijn de extra opbrengsten gering, stellen de SEOR-onderzoekers.

Over de inverdieneffecten als de AOW-leeftijd weer naar 65 gaat, zijn volgens het rapport bescheiden. Ze gaan er van uit dat er tegenover hogere AOW-lasten van 4,7 miljard ongeveer 1,8 miljard aan besparingen op andere uitkeringen staat. En nog eens een besparing van 200 miljoen aan uitvoeringskosten bij uitkeringsinstanties als het UWV en de SVB. Per saldo betekent de verlaging van de AOW-leeftijd volgens de onderzoekers extra uitgaven van 2,7 miljard euro per jaar. Op korte termijn zijn de kosten lager, omdat de AOW-leeftijd pas in 2021 naar 67 gaat.

CONCLUSIES SEOR OVER HET WEER VERLAGEN VAN DE AOW-LEEFTIJD:

- De werkgelegenheid zal niet alleen bij ouderen, maar ook in zijn totaliteit afnemen
- Dit leidt tot lagere belasting- en premie-inkomsten bij de overheid
- De AOW-uitgaven zullen toenemen
- Er zullen besparingen op WW-, arbeidsongeschiktheids- en bijstandsuitkeringen optreden
- Er zullen besparingen op uitvoeringskosten optreden
- Per saldo zullen die besparingen iets meer dan 40 procent van de stijging van de AOW-uitgaven uitmaken
- Er is een kleine toename van het vrijwilligerswerk, maar dit heeft nauwelijks effect op het totaalbeeld
- Per saldo zijn aan het weer verlagen van de AOW-leeftijd aanzienlijke kosten verbonden.

Hoewel de SEOR-onderzoekers niet bepaald positief tegenover het weer verlagen van de AOW-leeftijd staan, geven ze wel een aantal interessante discussiepunten voor het beleid aan.

- Gezien het hoge percentage 65-jarigen met een arbeidsongeschiktheids-, WW- of bijstandsuitkering is het de vraag of het verstandig is de AOW-leeftijd in de toekomst automatisch te verhogen tot boven de leeftijd van 67 jaar
- Verbeteringen in het onderwijs en een systeem van leven lang leren zijn noodzakelijk om ervoor te zorgen dat mensen daadwerkelijk op oudere leeftijd kunnen blijven werken.
- Op langere termijn is de noodzaak van eventuele verdere verhoging van de AOW-leeftijd mede afhankelijk van de productiviteitsstijging.
- De verhoging van de AOW-leeftijd pakt gemiddeld ongunstig uit voor lager opgeleiden
- Dit is een argument om in ieder geval die groep tegemoet te komen.

AOW-GATEN

Tijdens en na de presentatie van Jaap de Koning zijn er veel kritische kanttekeningen vanuit de zaal.

Bijvoorbeeld bij de constatering van de SEOR-onderzoekers dat de arbeidsparticipatie onder 65-plussers sinds de verhoging van de AOW-leeftijd fors gestegen is. „Als die stijgt naar nog geen dertig procent, betekent dat dus ook dat ruim 70 procent van de 65-plussers die het betreft ervoor kiest om niet langer door te werken of daar niet toe in staat is, terwijl ze nog geen recht op AOW hebben”, zo merkt een deelnemer op. „Die mensen zitten dus al dan niet uit vrije wil met een fors en groeiend AOW-gat”.

Jaap de Koning is het met Verbon eens dat het niet eenvoudig is om voorspellingen te doen voor het jaar 2060. „Daar zit een hele grote onzekerheidsfactor in, maar de vergrijzing en de gevolgen daarvan moeten we zeker niet onderschatten”.

AOW ALS BASISINKOMEN

Verbon stelt in een reactie voor om de AOW-leeftijd nog veel verder te verlagen, naar 63. „Geef mensen vanaf 63 de AOW als basisinkomen en laat ze vervolgens zelf beslissen of ze langer door willen of kunnen werken”.

Jaap de Koning is het daar niet mee eens. Volgens hem leidt een verhoging van de AOW-leeftijd macro-economisch tot hogere arbeidsparticipatie en dus tot hogere productie/inkomen. Uit de ervaringen die in het verleden met de VUT zijn opgedaan, is volgens hem gebleken dat het idee om ouderen wat eerder te laten stoppen om daarmee plaats te maken voor jongeren, nauwelijks of niet gewerkt heeft. De verhoging van de AOW-leeftijd is volgens De Koning op grond van de vergrijzing en de sterk gestegen levensverwachting gerechtvaardigd.

Martin van Rooijen heeft het laatste woord. De financieel specialist van 50PLUS stelt dat de verlaging van de AOW-leeftijd naar 65 voor de komende vier jaar nog geen 4 miljard euro kost. Een groot deel van die kosten kan gedekt worden door de arbeidskorting voor werkenden de komende vier jaar niet verder te verhogen, maar te bevroren. Dat is volgens hem genoeg om ook de AOW de komende vier jaar echt welvaartsvast te maken.

De plannen van 50PLUS zijn volgens Van Rooijen niet alleen in het belang van de ouderen die al AOW hebben, maar van alle werkenden, 50-plussers voorop. „Alle werkenden weten dat ze anders straks 2, 3 of zelfs 4 jaar langer moeten doorwerken als de AOW-leeftijdsverhoging niet wordt teruggedraaid.”

Rond 13.00 uur sluit Richard De Mulder het symposium met een dankwoord aan de sprekers en alle deelnemers.

Verslag: Hans Gertsen
Ware Woorden Communicatieadvies
Fotografie:
Peter Farla
Farlagraaf Fotografie

VERWIJZING SHEETS

A EN B:

1985 AOW UITGAVEN % NAT INKOMEN 5,4%

2012 AOW UITGAVEN % NAT INKOMEN 5,0%

Ontwikkeling AOW 1985-2012

	1985	1995	2005	2012
AOW –volume (miljoenen)	1,7	2,0	2,3	2,7
‘Welvaartsvast’ % bbp	<u>5,4</u>	<u>6,0</u>	<u>6,3</u>	<u>7,3</u>
Feitelijk %bbp	5,4	5,5	4,5	5,0

Bruto AOW is afgelopen 30 jaar niet welvaartsvast geweest.
Bruto uitkeringen zijn (relatief) gekort.
Op minimumniveau is het welvaartsverlies beperkt door
ouderenkorting.

14

C E N D

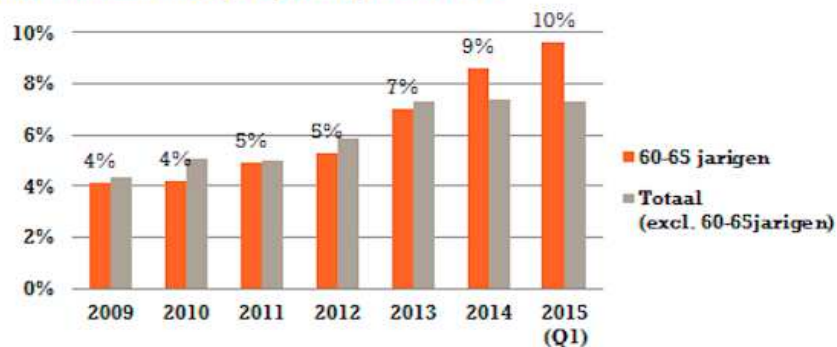
Wat kost verlaging AOW-leeftijd **nu** (in plaats van in **2060**)

- 67 jaar: niets (tot 2021)
- 65 jaar: 1.5 mrd euro in 2017, oplopend tot 4 mrd euro in 2021

19

GEVOLG: werkloosheid onder ouderen groter dan ooit

Werkloosheid 60-65 jarigen stijgt naar 10%

Bron: CBS, ING Economisch Bureau

9